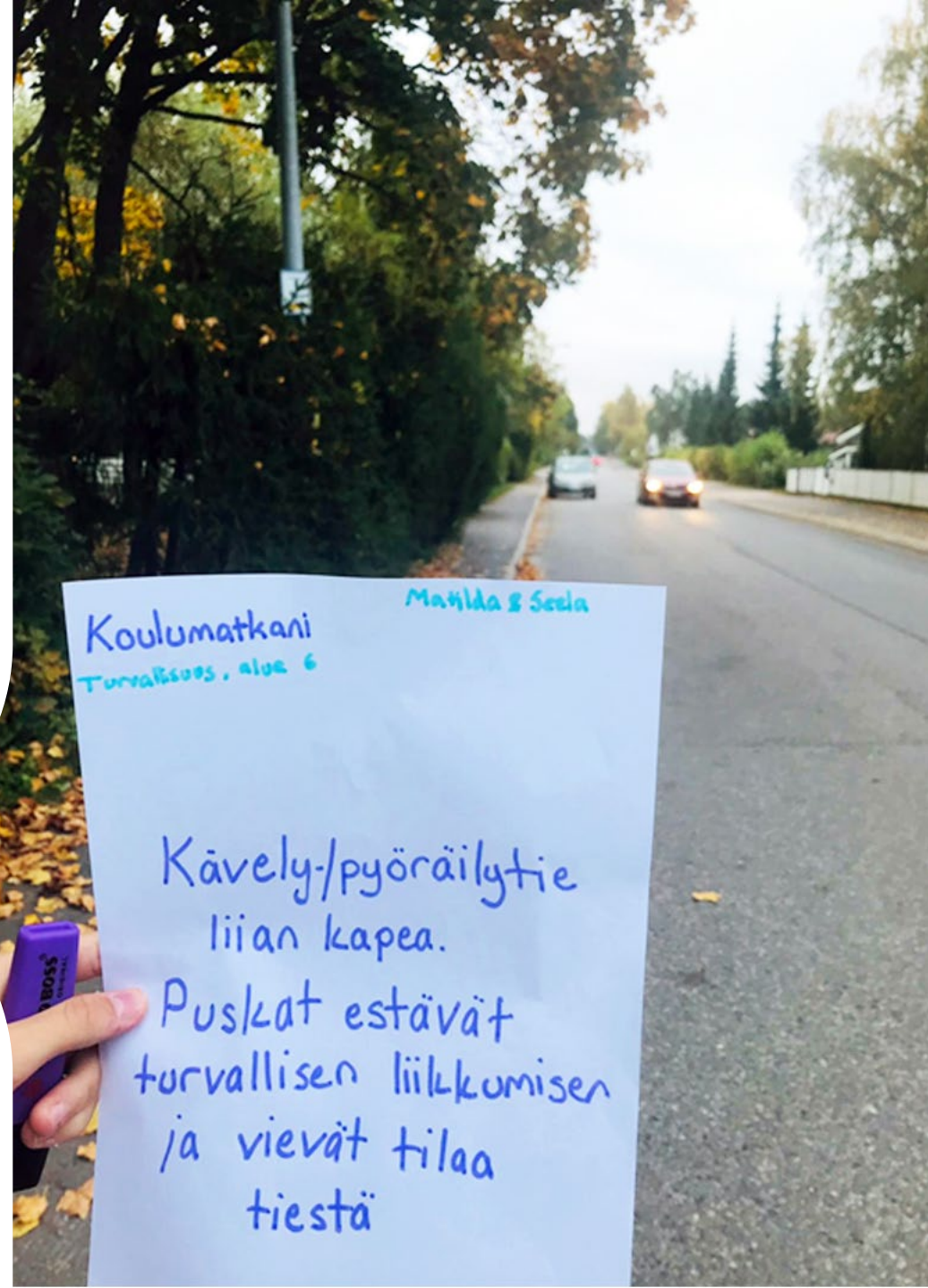

Osallistamisen toimintamalli: Lasten turvallinen ja aktiivinen koulumatkaliikkuminen

Helsingin kaupunki | 15.6.2021

Saara Anundi

Sisältö

01 Taustaa ja tavoitteet

02 Vaikuttavuudesta

03 Monistamisen hyöty

04 Pilotointi Suutarinkylässä

05 Osallistujat

06 Osallistamisen vaiheet Suutarinkylässä

07 Oppilaat kaupunkisuunnittelijoina

08 Tulokset Suutarinkylässä

09 Kokemuksia ja haasteita

10 Toimenpiteiden suunnittelu

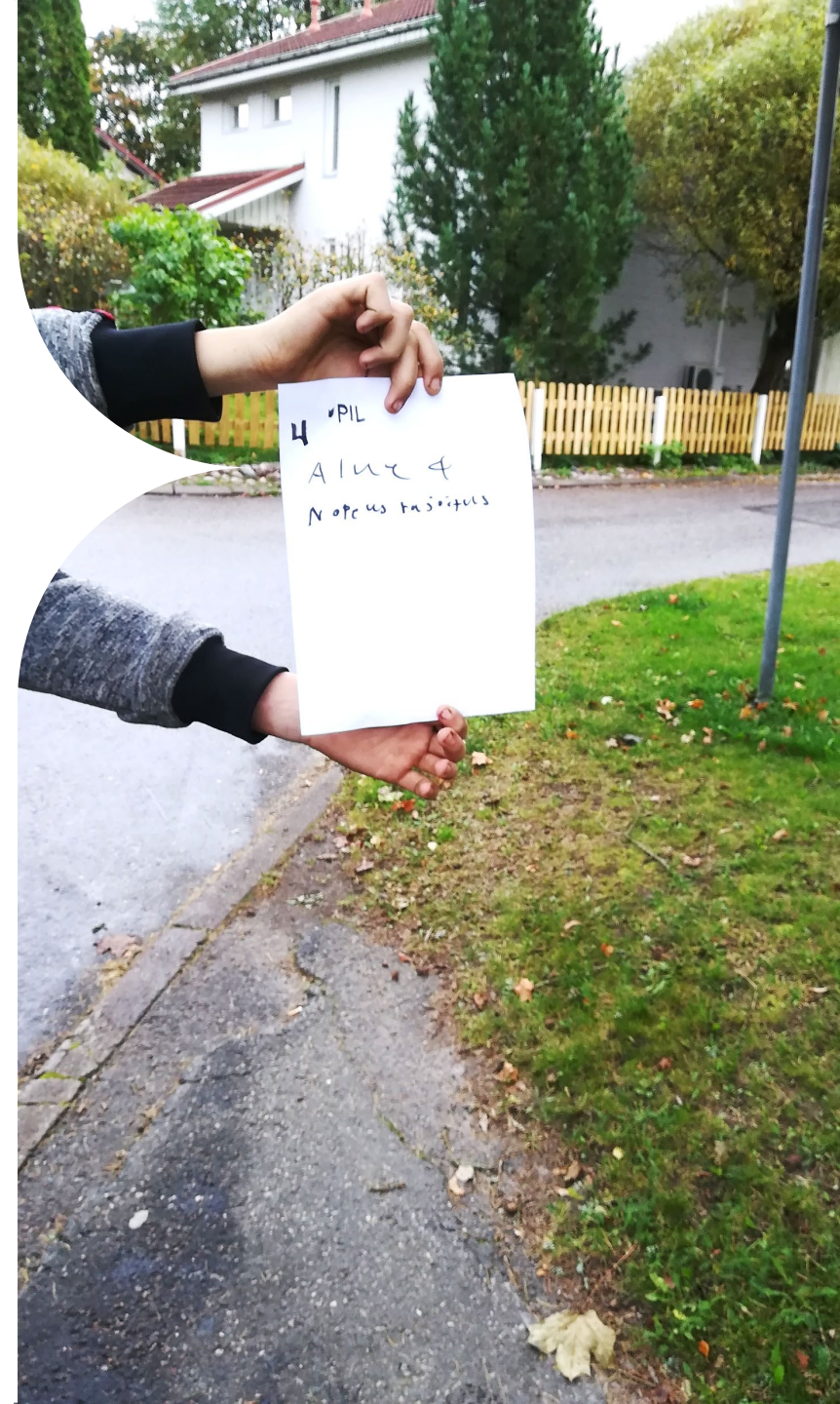
11 Lähtökohdat toimintamallin kehittämiseksi

Lasten turvallinen ja aktiivinen koulumatka

Taustaa ja tavoitteet

Helsinki on mukana Partnership for Healthy Cities –yhteistyöhankkeessa, jota rahoittaa Bloomberg-säätiö. Kehittämiskohteeksi on valittu lasten ja nuorten koulumatkaliikkuminen. Tavoitteena on vaikuttaa lasten terveyteen tukemalla päivittäistä arkiliikkumista. Lapsia osallistavan toimintamallin avulla pyritään löytämään ratkaisuja, jotka tekevät koulun ympäristöstä aktivoivan ja turvallisen sekä lisäämään tietoisuutta arkiliikkumisen terveysvaikutuksista.

Hankkeen pilottikouluna toimi Suutarinkylän peruskoulu sopivan oppilasmääränsä sekä sijaintinsa vuoksi. Koulu sijaitsee vähän liikennöidyn kadun ja hyvien kävely- ja pyöräily-yhteyksien varrella. Koulun lähiympäristöön toteutetaan pilotoitavat ympäristömuutokset hyödyntäen oppilasprojektissa saatuja tuloksia. Suutarinkylän peruskoulun oppilaat pääsivät osallistumaan oman lähiympäristönsä kehittämiseen yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa.

Vaikuttavuudesta

Kun ympäristön suunnittelussa huomioidaan lapsia ja lasten näkökulmaa, tähdätään pitkän aikavälin vaikuttavuteen, jonka mittaaminen on vaikeaa.

Sen sijaan osallistavan toimintamallin ja pilotoitavien ympäristön muutosten vaikutuksia liikkumistottumusten ja asenteiden muutoksiin voidaan mitata. Lisäksi voidaan arvioida lasten ja vanhempien kokemuksia ympäristön turvallisuudesta. Pilottiprojektissa näitä mitattiin ennen ja jälkeen tehtävällä kyselyllä.

2. Lisätään innostavuutta osallistamalla

1. Kun ympäristönsuunnittelussa huomioidaan lapsia:

Otetaan huomioon lasten mittakaava ja näkemykset.

Tehdään kävellen ja pyörällä liikkumisesta mukavaa ja turvallista kaikille.

Tuetaan matalan kynnyksen liikkumista.

Lisätään ympäristöön valoa, väriä ja visuaalisuutta.

3. Lisätään kokemusta turvallisuudesta

4. Lisätään aktiivista arkiliikkumista

5. Vaikutetaan pysyvästi liikkumistottumuksiin

6. Ehkäistään tarttumattomia tauteja

Monistamisen hyöty

Koulumatkaliikkumiseen vaikuttavalla toimintamallilla on suuret volyymit. Tukemalla arkiliikkumista koulun lähiympäristössä voidaan vaikuttaa suureen määrään lasten tekemiä päivittäisiä valintoja.

Yhdellä peruskoululaisella on koulupäiviä lukuvuoden aikana 190, joten oppilas tekee valinnan liikkumistavasta mahdollisesti jopa 380 kertaa lukuvuoden aikana. Pilottiprojektissa on ollut mahdollisuudet vaikuttaa 233320 koulumatkaan vuodessa.

Oppilaan
koulumatkat
lukuvuodessa

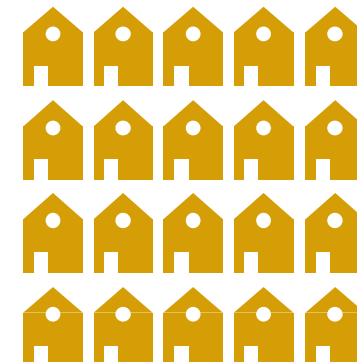
380 kpl

Koulumatkoja
Suutarinkylän
peruskoulussa

247 760 kpl

Koulumatkoja
Helsingin
peruskouluissa

17 464 040 kpl

Koulumatkoja
Suomen
peruskouluissa

210 582 700 kpl

Syksyllä 2021 aloittaneet peruskoululaiset

Liitetaulukko 1. Peruskoulun oppilaat ja päättötodistuksen saaneet maakunnittain 2019
[Tilastokeskus - \(stat.fi\)](https://tilastokeskus.fi)

Lasten turvallinen ja aktiivinen koulumatka

Pilotointi Suutarinkylässä 1/2

Pilottiprojekti Suutarinkylän peruskoulussa aloitettiin elokuussa 2020, kun oppilaat palasivat kouluun poikkeusolojen aikaisen etäkoulun ja kesäloman jälkeen. Olosuhteista huolimatta kehitettiin yhteisöllinen ja liikkumaan aktivoiva osallistamisen malli.

Koronatilanteen aiheuttama epävarmuus väritti osallistamisen suunnittelua. Tavoitteena mallin kehittämiseksi oli, että vaikka asioita on tehtävä erillään pienissä ryhmissä, mahdollisimman moni oppilas pääsi osallistumaan yhteisen asian edistämiseen. Vaiheittain etenevässä suunnitteluprosessissa mukailevassa oppilasprojektissa havainnot muotoutuivat pikkuhiljaa yhdessä työstäen ratkaisuehdotuksiksi, joita moni oppilas pääsi ympäristöpeliiä pelatessa arvioimaan. Alun perin suunnitellun koko koulun yhteisen vuorovaikutuspäivän sijaan hyödynsimme digitaalisia oppimisympäristöjä ja työkaluja vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa.

Lopputuloksena osallistamisesta Suutarinkylässä tehtiin *Kooste oppilaiden näkökulmista ja ehdotuksista lähiympäristösuunnitelmaa varten.* (ks. erillinen liite)

Suutarinkylän peruskoulu:

- Sijaitsee Koillishelsingissä pientalovaltaisella ja liikenteellisesti rauhallisella alueella
- Kaksi rakennusta: Nummessa alakoulu ja Suutarissa yläkoulu
- Oppilasmäärä: 614

Lasten turvallinen ja aktiivinen koulumatka

Osallistamisen vaiheet

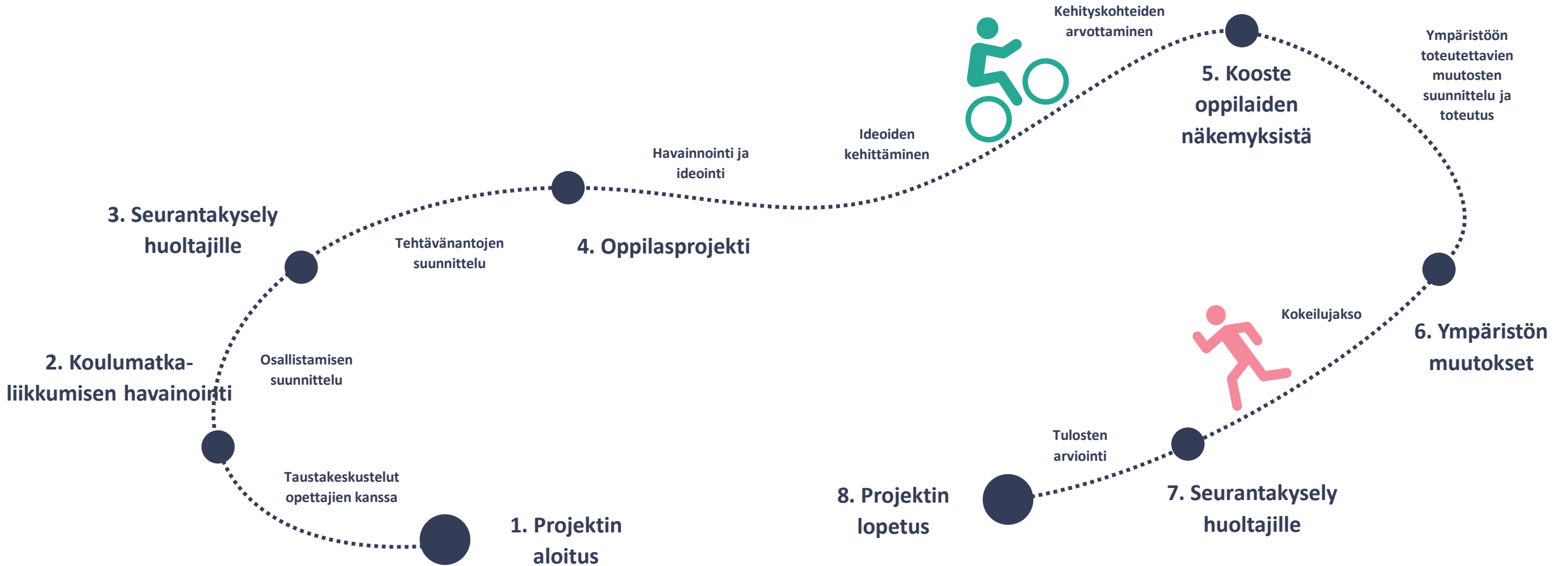
Suutarinkylässä ^{1/2}

Projekti aloitettiin syksyllä 2020 keräämällä ennakkotietoa koulumaakaliikkumisen nykytilasta Suutarinkylän peruskoulussa. Sen jälkeen oppilaat pääsivät toimimaan kaupunkisuunnittelijoina sekä arvioimaan kehityskohteita pelaamalla ympäristöpeliä. Ympäristön muutokset toteutetaan kesän 2021 aikana.

Aluksi projekti ja sen tavoitteet esiteltiin opettajille, minkä jälkeen palvelumuotoilijat aloittivat oppilasprojektin suunnittelun valittujen vastuopettajien kanssa. Alkusyksystä palvelumuotoilijat tekivät kartoittavia haastatteluja opettajille ja havainnoivat oppilaiden liikkumista aamuisin ja iltapäivisin. Vanhemmille tehtiin kysely oppilaiden liikkumistottumuksista ja mm. turvallisuuteen liittyvistä asenteista. Kooste oppilaiden näkemyksistä oli valmis alkuvuodesta, jonka jälkeen ympäristöön tehtäviä muutoksia alettiin suunnitella. Pilotoitavat muutokset toteutetaan kesän 2021 aikana. Vuoden päästä toistettavalla seurantakyselyllä mitataan projektin vaikuttavuutta pilottikoulussa (ks. seuraava sivu).

Osallistamisen vaiheet Suutarinkylässä ^{2/2}

Osallistujat

Suutarinkylän peruskoulun pilottiprojektiin osallistui useita eri toimijoita. Oppilaiden lisäksi merkittävä rooli projektissa oli koulun henkilökunnalla. Myös huoltajia kuultiin kyselyn muodossa ennen oppilasprojektin toteuttamista. Palvelumuotoilijat suunnittelivat osallistamisen ja toimivat linkkinä koulun ja kaupungin projektiryhmän välillä.

Osallistujat

Huoltajat vastasivat oppilaiden liikkumistottumuksia kartoittavaan seurantakyselyyn. Kyselyssä kartoitettiin myös liikkumisvalintoihin liittyviä asenteita sekä pyydettiin kehitysehdotuksia koulumatkan turvallisuuteen liittyen. Seurantakysely toistetaan vuoden kuluttua, jotta saadaan tietoa muutosten vaikuttavuudesta.

Osallistujat

Oppilaat pääsivät toimimaan kaupunkisuunnittelijoina oppitunneilla järjestettävissä työpajoissa. Ryhmissä oppilaat havainnoivat, ideoivat ja kehittivät ratkaisuja. Palvelumuotoilijat yhdessä ylempien luokkien kanssa kehittivät ympäristöpelin Seppo IO-alustalle, jota kaikki koululaiset pääsivät pelaamaan. Pelin avulla saatiin koko koulu mukaan arvioimaan ehdotettuja ratkaisuja.

Osallistujat

Perusopetuksen päällikkö yhteistyössä koulun rehtorin kanssa päätti tiettyjen kriteerien perusteella mikä olisi projektiin sopiva koulu. Opettajista valittiin henkilöt, jotka toimivat yhteyshenkilöinä palvelumuotoilijoiden suuntaan. Palvelumuotoilijat yhdessä henkilökunnan kanssa sopivat käytännönjärjestelyistä ja aikatauluista ja työ liitettiin osaksi opetusta. Kuvaamataidon ja maantiedon opettajat olivat mukana fasilitoimassa työpajoja ja liikunnanopettajien johdolla oppilaat pelasivat ympäristöpelejä.

Osallistujat

Palvelumuotoilijat suunnittelivat ja fasilitoivat osallistavan toimintamallin sekä oppilaiden tehtävänannot video-ohjeistuksineen. Yhdessä kaupungin projektiryhmän kanssa he muotoilivat ympäristöpelin (Seppo lo) liikkumaan aktivoivaksi ja kysymykset lisäämään tietoisuutta liikkumivalintoihin vaikuttavista tekijöistä niin ympäristössä kuin omissa asenteissakin. Palvelumuotoilijat purkivat pelin tulokset *koosteeksi oppilaiden näkemyksistä ja ehdotuksista lähiympäristön kehittämiseksi (ks. erillinen liite).*

Osallistujat

Helsingin kaupungin projektiryhmä oli moniammatillinen. Siinä oli mukana edustajat Kaupunkiympäristön ja Kasvatuksen ja koulutuksen toimialoilta sekä kaupunginkanslian strategia- ja viestintäosastoilta. Työn ohjaavana tahona oli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kaupunkiyhteinen ohjausryhmä.

Kaupunkiympäristön toimiala vastasi ympäristöön pilotoitavien muutosten suunnittelusta ja toteutuksesta.

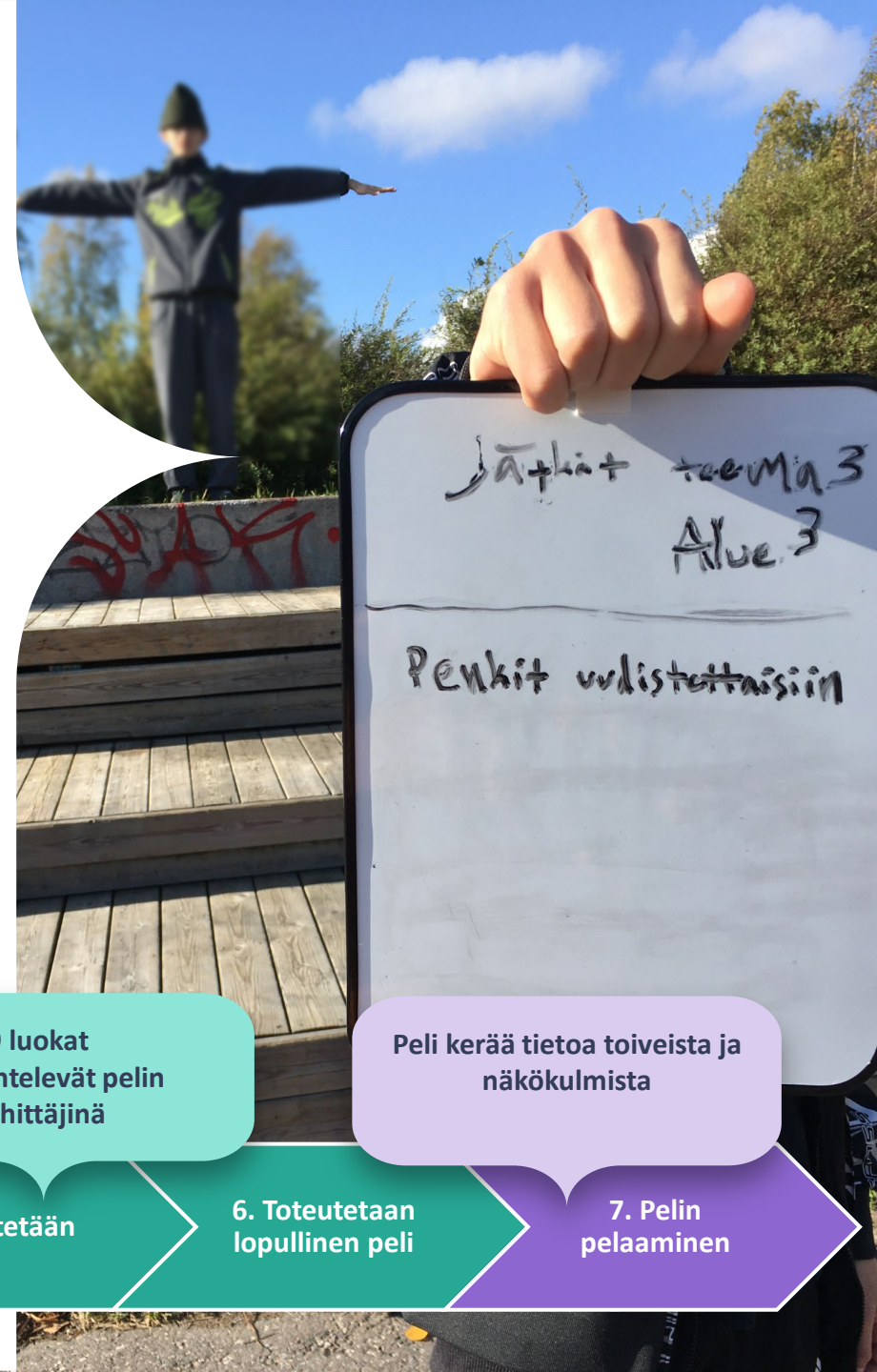

Lasten turvallinen ja aktiivinen koulumatka

Oppilaat kaupunkisuunnittelijoina

Oppilaiden osallistamiseen sovellettiin yksinkertaista muotoiluprosessia. Kahdessa vaiheessa tapahtuvan kehittämisen tuloksena luotiin ympäristöpelin Seppo IO-pelialustalle.

Oppilaiden kanssa lähdettiin liikkeelle virittäytymällä tunnelmaan: Millä tulit tänään kouluun ja miksi? Mitä jos koulumatka olisi peli, millainen se olisi ja mitä siellä voisi olla? Aluksi oppilaat havaingoivat kameroiden ja muistiinpanovälineiden kanssa ympäristöä. Sen jälkeen ryhmät kehittivät mahdollisimman paljon ideoita maan ja taivaan väliltä. Seuraavat ryhmät pääsivät kehittämään ideoita ja priorisoimaan kehityskohteita. Heidän kanssaan ideoitii myös kysymyksiä valittuihin kohteisiin ympäristöpeliiä varten. Esimerkiksi kysymykseen ”Millaiset pyörätelineet olisivat parhaat koulun pihalla?” vaihtoehtoina oli kolme erilaista oppilaiden ehdottamaa ratkaisua. Palvelumuotoilijat purkivat pelin tulokset koosteeksi.

6-8 luokat
toimivat pelin
Keksijöinä

9 luokat
työskentelevät pelin
Kehittäjinä

Peli kerää tietoa toiveista ja
näkökulmista

1. Alkukeskustelu –
virittäytyminen aiheeseen

2. Jakaannutaan
tiimeihin

3. Tutkitaan ja
havainnoidaan

4. Luodaan paljon
ideoita

5. Kehitetään

6. Toteutetaan
lopullinen peli

7. Pelin
pelaaminen

Kehittämiskohteet Suutarinkylässä

Lopputuloksena Suutarinkylän koulun pilottiprojektissa nostettiin viisi aktivoivaa ja turvallisuutta lisäävää tavoitetta. Niiden toteutumiseksi ehdotettiin erilaisia käytännön ratkaisuja tai elementtejä ympäristössä.

1. Lisäämällä aktiviteetteja koulun pihalla parannetaan liikkumismahdollisuuksia ja välituntiaktiivisuutta.

Tavoitteena on madaltaa kynnystä liikkua myös koulumatkaa omin lihasvoimin.

2. Tukemalla pyöräilyä lisätään koululaisten aktiivisuutta ja itsenäistä liikkumista. Polkupyöräily mahdollistaa myös vähän pidemmän matkan kulkemisen omin lihasvoimin.

3. Liikenteen rauhoittamisella tehdään ympäristöstä turvallinen lasten itsenäiseen liikkumiseen. Turvallisuuden tunnetta lisäävillä ratkaisuilla lisätään myös mukavuutta liikkua säällä kuin säällä.

4. Lähikulkureittejä kunnostamalla tehdään liikkumisesta sujuvaa ja turvallista. Vähintäänkin eniten käytettyjä reittejä kohennetaan huomioiden säätilojen vaihteluista johtuvat muutokset.

5. Aktivoimalla kaikkia aisteja lisätään liikkumisen innostavuutta. Suunnitellaan koulun ympäristön värimaailma kutsuvaksi. Ympäristö voi lisätä myös osallisuuden tunnetta.

Trampoliinit
Keinut
Koripallokentän kunnostus
Pingispöytä katokseen
Kiipeilyrata puiden lomaan

Turvallinen pyöräpysäköinti
Alakoululle toinen pyöräpaikoitus
Pyöräreittien optimointi

Hidastetöyssyt
Pyörätie erilleen ajotiestä
Riittävän leveät jalkakäytävät

Tien pintojen kunnostus
Kaadot ja kaivot kuntoon
Aidat pois kulkureiteiltä

Valaistuksen parantaminen
Seinämaalaukset
Alikulun maalaus ja valaistus

Toimenpiteiden suunnittelu

Kun keskeisiä kehittämiskohteita on noussut yhteisen kehittämisen tuloksena, voidaan lähteä liikkeelle niiden toteuttamisessa, sekä sopia kenelle toteuttamisvastuu kuuluu. Joitakin asioita voidaan koululla toteuttaa suoraan. Sen sijaan muiden toteutettavien asioiden eteenpäin viemisessä toimintatapa riippuu siitä kenen vastuulle kyseinen asia kuuluu.

1. Mitä voidaan toteuttaa itse koululla?

*Voidaanko joitakin kehitysideoita lähteä itse koululla **toteuttamaan**, jotta koulun pihasta tulisi viihtyisämpi tai aktivoivampi? Miten päästään eteenpäin esim. koululaisten toteuttaman muraalin edistämiseksi?*

2. Kehityskohteita jotka kuuluvat kasvatuksen ja koulutuksen toimialan vastuulle?

*Koulun pihaan liittyviä kehitystoiveita voidaan esittää **???** kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ...(kenelle ja miten?)*

3. Mikä kuuluu kaupunkiympäristön toimialan vastuulle?

Liikennejärjestelyihin ja teiden kuntoon liittyvät kehittämisideat ja näkemykset esitetään ...(kenelle ja miten?)

Ympäristösuunnitelma

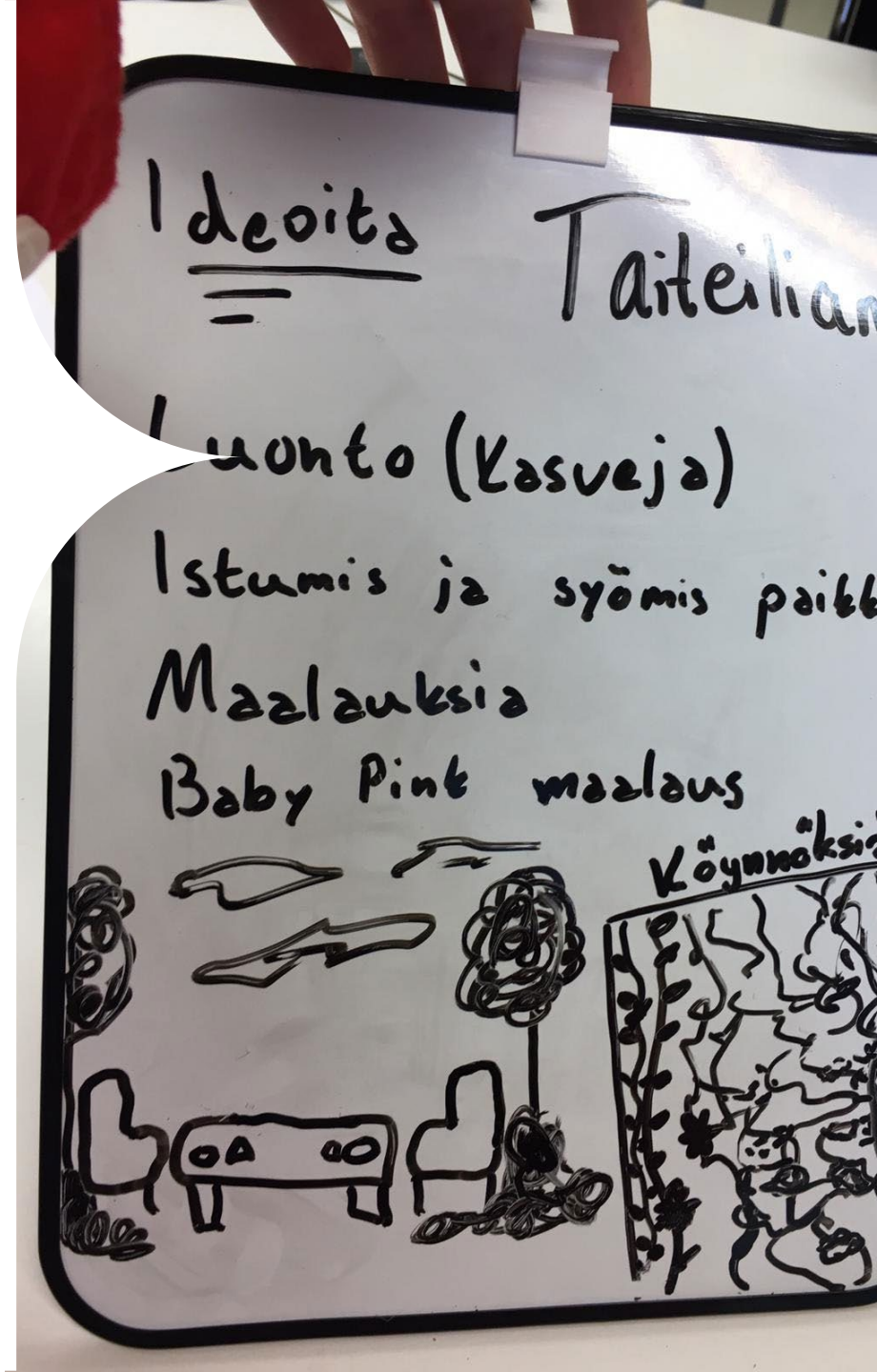
Lasten turvallinen ja aktiivinen koulumatka

Kokemuksia ja haasteita

Projektin pohjalta voidaan todeta, että koulumatkaliikkumista edistävä, oppilaita osallistava toimintamalli sopii hyvin koulun yhteiseksi lukuvuositeemaksi, johon liittyviä etappeja voidaan istuttaa koulun vuosikellon mukaiseen toimintaan ja esimerkiksi ilmiöoppimisen aiheeksi.

Pilottiprojektissa totesimme, että Seppo IO –pelialusta sopii hyvin oppilaiden osallistamisen työkaluksi. Se on käytössä kaikissa Helsingin kouluissa. Ympäristöön sijoittuva pelaaminen ja pelin kehittäminen yhdessä oppilaiden kanssa antaa paljon mahdollisuuksia käsitellä liikkumisen hyötyjä ja lisätä lasten ja nuorten kokemusta siitä, että heidän näkemyksillään on merkitystä ja asioihin voidaan vaikuttaa.

Pilotoinnin aikana huomasimme kuitenkin, että pelin keräämän tiedon käsittely on aika raskasta; tiedon koostaminen vaatii aika paljon työtä ja mahdollisesti ammattilaisten apua jotta saadaan laskettua esimerkiksi kuinka moni oppilas toivoisi pihalle keinuja. Selvitimme pelin kehittäjiltä, että peliä ollaan kuitenkin lähitulevaisuudessa kehittämässä tältä osin. Vaihtoehtoisesti oppilasprojekti on mahdollista toteuttaa fyysisenä rastitoteutuksena esimerkiksi hyvinvointipäivän yhteydessä ilman digitaalisia työkaluja.

Toimintamallin lähtökohdat

Tässä dokumentissa on esitelty pilottiprojektin lapsia ja muita koulumatkaan liittyviä sidosryhmiä osallistavan palvelumuotoilun osuus toimintamallin kehittämisen näkökulmasta.

Toimintamallin käyttöönotto vaatii strukturoitua yhteistyötä kaupungin eri toimijoiden välillä sekä päätöstä siitä kuka toimintamallia johtaa.

1. Ratkaistaan miten toimintamalli istutetaan organisaatioon.
2. Päätetään toimintamallille omistaja.
3. Päätetään toimijoiden roolit ja vastuut
Päätetään mm. voiko koulu hyödyntää palvelumuotoilijaa tai suunnitellaan, miten saadaan projektin tavoitteet toteutettua itsenäisesti koulun henkilökunnan voimin.
4. Mahdollisesti tarkennetaan suunnitelmaa siitä miten projekti istutetaan koulun talouden ja toiminnan suunnitteluun.
5. Tarvittavat työkalut ja viestinnälliset materiaalit suunnitellaan ja viimeistellään kaikkien koulujen käyttöön (huom. saavutettavuusvaatimukset).
6. Suunnitellaan toimintamallin lanseeraus.

For the real world.

linkdesign.fi